

Kodukeskkool

Toimetajad: Julius Grüntal, Ernst Peterson, Gustav Puu.

Toimetuse liikmed: Dr. O. Bekman, R. Gutman, E. Kimmel, mag. phil. M. Meiusi, V. Orav, V. Peet, Emma Peterson, H. Pezold, E. Susi, R. Stümper, H. Tehver, P. Viires ja A. Õunapuu.

I. klass

12. õppenädal

Eesti Hariduse Sõprade Seltsi väljaanne

Tallinnas, Kinga 8-1

1933

1. Emakeel.

Keeleõpetus.

VII. käändkond.

Koostage § 83 põhjal tabel nagu eespool sõnadest: kolle, hape, kate, lake; kallis, hüljes, kärbes, rukis, kubjas; kannel, aken, peenar ja toimetage vaatlus.

Ains. nimetav on nõrgas astmes.

Ains. omastav on tugevas astmes (hape, hülge, kärbse, rukki, kupja, kandle, akna, peenra).

Ains. osastava moodustamiseks liitub -t nimetava vormile.

Ains. sisseütleva moodustamiseks liitub ains. omastavale -sse (ilma lõputa sisseütlevat ei saa tarvitada).

Mitm. omastav moodustub (ains. osastava eeskujul) nimetavast -te lisamisega; -l, -n. -r järel -de (kannelde, akende, peenarde).

Võrrelge IV k.-k. ains. osastavat ja mitm. omastavat vastavate VII k.-k. vormidega.

Mitm. osastavas liitub -id tugevale (ains. omastava) tüvele. Tüve -i läheb -id ees -e-ks (kalleid, rukkeid).

-i-mitm. sisseütleva moodustamiseks võib otsekohe mitm. osastava lõpu -d asemele panna -sse (happeisse, hülgeisse, kärbseisse, kupjaisse, peenraisse).

Eriliik. Kirjutage § 84 põhjal tabelisse vormid sõnadest: juhe (om. juhtme), kümme, mitu.

Teie märkate, et *ains. omastavas* tuleb juurde *-me* või *-ne* ja *mitm. omastav* moodustub ainsuse omastava põhjal (juhtmete, kümnete, liikmete, seemnete), mitte nagu teistel VII k.-k. sõnadel.

Ains. osastav moodustatakse siiski nime-tava vormi põhjal (juhet, kümmet e. kümmend, mitut).

§ 85 põhjal õppige käänama ja kirjutage välja vormid sõnadest: kohus, aher, vaher, hoolas, armas, sünnis.

Õppige ära kõigi VII k.-k. sõnade käänamine tüüpsõnade alt raamatust (§ 83—84) ja kirjutage vähetuttavad vormid vihku ning õppige ära.

Lugege nüüd § 86 läbi ja vaadeldge veel tabelit „Kodukeskkooli“ lhk. 147. See tabel on Teile kasulik ka siis, kui kuulmise järele Te ei suuda otsustada kas VI ja VII k.-k. sõnade vorm tuleb *p*, *t*, *k* või *pp*, *tt*, *kk*-ga kirjutada: *-ld-* vastab *-pp-*, *-tt-*, *-kk-*le ja *-ll-* vastab *-p-*, *-t-*, *-k-*le (seda valda, kotti, suppi, kukke, seda kollet, hüpet, võtet, laket; selle valla, supi, koti, kuke, selle kolde, hüppe, võtte, lakke). — Korrake veel oma raamatust astmevahelduse tabel lhk. 38.

Täitke harjutus nr. 19 nagu kästud ja nr. 20. kirjutage välja *ains.* ja *mitm. omastav*.

Võtmeks nr. 18 — raskemad vormid: poodide, naprade — napru, heinte, madalikkude, piiskoppide, tõrte, paate — paasi, õlgade, parte — parsi, õõnte — õõsi, lüte — lüsi, kahtede — kaksi, kuplade — kupli, kudede — kudesid, hirte — hirsu, (loojade — looje), leente — leemi, kompvekkide — kompvekke, kaelte.

Selgitusi vigade puhul kirjatöodes: 1. *kellel* — kuna kelledel tuleb lugeda veaks, sest sõnadel *kes, mis* puudub mitmus. 2. *kellelegi* — -gi on ikka pärast käände lõppu, kõige viimane osa sõnas (kellegile on *viga*). 3. *Kartuleid*, sest tüvi on -i- lõpuline — kartul*i* (mitte kartula), nii on kartulaid *viga*. 4. Sõnast *käsi* on ka mitm. osastav *käsi*, mitte käsa; mitm. osastavas *pole -a kunagi* viimaseks häälikuks (kive, süsi, kirjanikke). 5. *Mõlem* — mõlema — mõlemat — mõlemasse — mõlemate — mõlemaid — mõlemaisse — on -a- tüveline; nii on mõlemi jne. vormid vigased. 6. *Täkid, sukad, kotid* moodustatakse ains. omastava põhjal. See on VI k.-k. sõnadel nõrgas astmes (*vald*—käändkond). Nii oleks -kk- ja -tt- selles vormis *viga*. 7. Suur *ratas* — on VII k.-k. sõna (*kolle* k.-k.). Siin on asi vastupidine. 8. Mitmuse alaltütlev on sõnast *põld* — *põldudelt*; võiks ju ka -i- mitmuses öelda *põllet*, aga see viiks ta teise sõnaga segi ning pole soovitatav. Põldelt — tuleb lugeda *murrakulikuks* ning *veaks*. 9. Sõ-

nades laas (=põline mets, kõrb), (paja) kaas, (sõrme) küüs, lääs, õõs on nimetava lõpul alati -s mitte -n; vanasti on seal küll -n olnud -s ees, kuid nüüd kadunud (võrd. VI k.-k. II alaliik § 81). 10. *Ains. seesütlev* moodustatakse alati ains. *omastava* põhjal: aleviku — alevikus (mitte -kk-) nurga — nurgas (mitte -rk-), jala — jalas (mitte -lg-) jne. Seda ei tohi ära segada mõnede tugevate vormidega, mida tarvitatakse omadussõna mõttes: aukus (silmad), harkis (jalad), sassis (juuksed), ristas (hambad) jne. (Vrdl. — kivi on augus). 11. Sõnast *pale* (mitte palg) on teised vormid: palge — palet — palgesse — palete — palgeid — palgesse (VII k.-k). 12. Sõnast *otstarve* (mitte otstarb) on vormid: (selle) otstarbe — (seda) otstarvet — otstarbesse — otstarvete — otstarbeid.

Kirjandus. Lugege läbi Emk'ist VI. Majas (lhk. 70—80). Tuletage meelde, mida olete veel kuulnud sellesarnast. Siis kirjutage oma k.-vihku, milliste olevustega võis kohata majas ja maja ümbruses, ning iseloomustage ahju-alust (tema kuju ja suhtumine heategijasse ja pahandajasse), tõi-vakka (mõju inimestesse ja loomadesse), koduhaldjat (välimus, tegevus), kodu-ussi (välimus, tegevus, mõju, kelleks teda tuleb pidada), varavedajat (saamine, eluviis, tegevus, suhted inimestega ja temast vabanemine).

2. Matemaatika.

Sel korral tutvume veel mõningate ringi omadustega, harjutame ülesannete lahendamist võrrandite abil ja asume lähemalt uurima seadusi, mis juhivad igasugust arvutamist, nõnda nimetatud *arvutamise põhiseadusi*.

Teil tuleb läbitöötada NI §§ 27 ja 28 ning RI lk. 50, alates üles. 11, kuni lk. 54 incl.

Minult küsitakse, kas võib kasustada ka RI esimest väljaannet (1928). Muidugi võib: sisuliselt mõlemad väljaanded erinevad üksteisest väga vähe. Nad lähevad lahku vaid kohati lehekülgede ja ülesannete numbrite poolest. Näit. seekordne tööhulk leidub RI esimeses väljaandes lk. 48—51.

NI. Geomeetrias on käesoleval nädalal kõik lihtis ja loodetavasti arusaadav, kuid põhjalikku õppimist vajab ta siiski. § 27 näitab Teile, et ja kuidas võib ühest punktist joonestada sirgele kaks puutujat, ja määrab mõlema puutuja omadusi: nad on kongruentsed, nad moodustavad puutujate lähtepunkti ja ringi keskpunkti ühendussirgega kongruentsed nurgad, olles selle sirge suhtes sümmeetrilises asendis. Kui Teil on joonestatud ring ja sirge, siis on võimalikud 3 juhtu: 1) sirge on hoopis väljaspool ringi ja ei lõikagi teda, 2) sirge lõikab ringi ja siis juba ikka kahes punktis; 3) sirgel ja ringil on vaid üks ühine punkt, sirge puutub ringi.

Häid vaatlusi sirge ja ringi vastastikest asendeist saate toimetada uuri abil, millel on sekundinäitaja. Viimane liigub väikeses ringis; jälgige suure (minuti) osuti liikumist selle väikese ringi suhtes. Alguses on minutiosuti ringist hoopis väljas, eemal; ta ikka läheneb ja läheneb ringile; siis tuleb silmapilk, kus osutil ja ringil on üks — ainult üks — ühine punkt: osuti on väikese ringi puutuja asendis. See kestab aga ainult hetke: kui Teie minutiosuti on hästi peenike ja sirgekujuline ja kui Teie veel vaatate läbi suurendava klaasi, siis näete, et minutiosuti varsti lakkab olemast puutuja väikesele ringile, Teie eraldate 2 lõikepunkti ja seega näete osutit lõikajaasendis; selles asendis ta püsib kaua (oma 10 minutit); tüki aja jooksul lõikepunktid eemalduvad teineteisest, siis hakkavad jälle lähenema teineteisele; viimaks mõlemad lõikepunktid sulavad ühte — seega minutiosuti on uuesti puutuja asendis; veel hetk ja juba minutiosuti on jälle väljaspool väikest ringi, neil pole enam ühist punkti. Nagu Teie nägite § 26, ringi puutuja seisab puutepunkti viival raadiusel risti; puutuja sellele omadusele rajatakse palju: kui tahame joonestada ringile puutuja, joonestame raadiuse ja tema otsapunktist läbi joonestame ristsirge; kui näeme, et mõni sirge läbib raadiuse otsapunkti ja moodustab raadiusega täisnurga, otsustame, et sirge on ringile puutuja.

Samas § 27 õpite tundma ja joonestama kolmnurga puuteriinge (v. 25. joonis) ja kolmnurga *sisse joonestatud* ringi; edasi leiate kolmnurga kolme nurgapoolitaja huvitava omaduse: nad kõik lõikuvad ühes punktis. Pidage mees see omadus!

§ 28 selgitab kongruentsete jooniste olemasolu. Neljal järgneval nädalal me pühendame oma töö kongruentsete kujundite uurimisele: leiame võtteid antud kujundile kongruentse kujundi joonestamiseks, leiame kongruentsuse tunnuseid.

Üks tõsine õpilane Saaremaalt küsib: „Kuidas teha geomeetriat: kas vihku vastata ainult Nuudi raamatus nummerdatud küsimustele, või peab ka muud tööd vihku tegema?“ Vihus tuleb kirjalikult lahendada kõik nummerdatud ülesanded, tuleb vastata nummerdatud küsimustele ja ka kõigile neile küsimustele, mis leiduvad tekstis, kusjuures ka küsimus tuleb täielikult kirjutada. Näiteks NI lk. 30' esimestest ridadest loete: „Kolmnurga 3 nurgapoolitajat lõikuvad ühes punktis; missuguses nimelt?“ Teie kirjutate viku: „Missuguses punktis lõikuvad kolmnurga kolm nurgapoolitajat?“ ja vastate: „Sisse joonestatud ringi keskpunktis.“ Neil küsimustel ja vastustel on see tähtsus, et nad juhivad Teie tähelepanu tähtsatele nähetele ja harjutavad Teid iseseisvalt lahendama küsimusi. Kuid veel midagi tuleb

kirjutada vihku: lausete tõestamist õppida on kasulik pliitsi ja paberi abil, lahtise raamatu najal joonestades ja kirjutades (selleks soovitan tarvitada valget pakkimispaberit, näit. sulfiitpaberit, mille hind on umbes 50 senti kg). Kui lause ja tema tõestus on hästi omandatud, panakse asi kõrvale; alles teisel päeval ja ilma õpperaamatu abita kirjutatakse lause ja tema tõestus korralikult vihku; raamatu abil kontrollite siis, kas olete teinud kõik õieti. Kui Teil õnnestub tõestada mõni lause teisiti kui raamatus, — ega see pole halb, püüdke ainult veenduda, et tõestuses ei leidu vigu. Nii palju kirjutamist on Teile tarviline kui iseõppijaile, kellel puudub võimalus klassis vastata, kuulata teiste vastamist ja seega toimetada õppimisel hädatarvilist korramist. Meie mälul on see halb omadus, et ta just esimese 24 tunni jooksul pärast õppimist kaotab palju; kui siin mitte õigel ajal korrata, siis võib kaduda kõik ja õppimine oli hoopis asjata.

RI kohta vajate sel korral vist vähe juhatusi. Kuigi ülesanded tunduvad kergetena, lahendage nad siiski.

Lk. 15, ül. 15 lahenduse annan Teile täielikult. Oletan, et x krooni kasvab aastas 200 kroonini kui hoiuühing maksab 8%. 200 krooni moodustub siis kassasse makstud x kroonist ja

intressidest. Aasta intressid on 8% hoiusum-
mast, s. o. $0,08x$. Seega

$$x + 0,08x = 200;$$

$$1,08x = 200;$$

$$x = 200 : 1,08;$$

$$x \approx 185,19;$$

Tähendab hoiuühingu kassasse tuleb maksta
186 krooni 19 senti, et aasta pärast saada 200
krooni.

Kontroll: aasta intressid sisse makstud rahast on

$$0,08 \cdot 185,2 \approx 14,81 \text{ krooni}$$

(peaks küll olema 14,82 krooni, aga rahamaksjad
ümmardavad arve ikka oma kasuks); hoiusumma
ja intressid kokku on

$$185,19 + 14,81 = 200 \text{ krooni.}$$

Ülesanne on lahendatud õieti.

Ül. 17. Äritehinguis eraldame üksteisest ostu-
hinna, omahinna ja müügihinna. Omahinna hulka
arvatakse ostuhind ja kauba ostu ja müügiga
seotud lisakulud (vedu, hoidmine, ruumid, tee-
nijate palgad, maksud); müügihinnas omahinnale
lisandub kasu või lahutub, kui asi halvasti läheb,
kahju. Võrrelge nende „hindadega“ netto- ja
brutto-kaal; mis vastab taarale?

Sallide omahind on 12,60 krooni ja kasu ta-
hetakse saada 16%; oletan, et müügihind on x
krooni; oodatav kasu on siis $0,16x$ krooni,
tähendab:

$$x - 0,16x = 12,60;$$

$$0,84x = 12,60;$$

$$x = 15,00 \text{ krooni.}$$

Kontrollige ise.

III peatükk viib meid uude ja ometi nii tuttavasse valdkonda. Ärge pahanduge autori üle, et Teile esitab päris lapselikke küsimusi ja vastake julgesti „ükskõik missuguses järjekorras“, kui see vastus on Teie arvates õige. Kõik need nähted arvude riigist, mis siin ilmsiks tehakse, on Teile ammu tuttavad, nii tuttavad, et Teile pole iialgi neile mõelnud. Nüüd aga mõtleme, kirjeldame, avastame seaduse (v. näit. ül. 3 ja 7) ja sõnastame selle seaduse üldisel kujul, s. t. säärasel kujul, et ta kõlbaks ikka, kui arvudega tegemist on.

Teie kontrolltöödest jutustan Teile järgmisel korral.

3. Loodusteadus.

Jätkame putukate vaatlust. Meil jäi pooleli mardikaliste selts.

Naksurlased — väheldased saleda kehaga mustad mardikad, läikivate tiibadega; selili asetatud mardikas viskab enese õhku ja kukub jalgadele; selle juures tekib kilbikeste hõõrumisel naksatus. Mõnede liikide, näit. viljanaksuri — joon. 236 — vastsed elavad mullas, on peenike-

sed, kõvad — traatussid; toituvad taimede juurtest, sellega tekitavad palju kahju.

K ä r s a k l a s e d — väikesed mardikad, joon. 239. Pea on neil omapärase ehitusega — kärslaadi; toituvad taimedest. Vastsed elutsevad taimede kudedes, õites, viljades, juurtes toitudes neist. Näiteks õunapuu õielõikaja. Ta elab talve üle koorepragudes, vara kevadel muneb munad õiepungadesse; koorunud vastsed söövad ära õie tolmukad; selle tagajärjel kuivavad õied. Kõik liigid väga kahjulikud.

S i k l a s e d — joon. 238: Mitmesuguses suures ja värvuses; pika keha ja suurte niitjate tundlatega; teevad ka häält kilbikeste hõõrumisega. Vastsed elavad puidu sees. Kahjulikud.

K o o r e ü r a s k l a s e d on õige väikesed — joon. 240. Elutsevad puu koore all. Sinna käigu külgedele munevad nad ka munad. Röövikud toituvad mähjast, tehes selle juures oma käigud. Koore all nukuvad. Nukust tulnud mardikas poeb läbi koore välja, lendab pulmalennu ja poeb jälle koore alla. Kahjulikud.

Ü l d i s e l t. Mardikaid on liha ja taimetoitlasi. Missugused vaadelduist kuuluvad ühte või teise gruppi?

Selts: Kiletiivalised (*Hymenoptera*). Neil mõlemad tiivapaarid kilelised.

Mesilased — joon. 241. Suised on arenenud nõnda, et võivad võtta kindlat ja vedelat

toitu — joon. 242. Ülalõugadega peenendab, keelekesega, mis alahuule küljes, lakub. Kõvatoiduks õietolm, see jääb keha karvakeste külge, sealt pühib selle tagumiste jalgade säärtel moodustunud korvikestesse — joon. 243. Vedeltoiduks õite mesimahl, mesilase pugus muutub see meeks, pugust ajab ta mee välja. Vaha sõõrutavad tagakehas asuvad näärmed, vahast teeb ta kärjed — joon. 244 Mesilaste pere koosneb ühest emast, mitmest sajast isast ehk lesest ja mitmest tuhandest töölisest. Töölised on arenematud emad. Nemad korjavad toitu ja toimetavad kõik tööd, neil on oma tööjaotus. Kevadel muneb ema sugutamata mune, neist arenevad isad; sugutatud munadest arenevad ema ja töölised. Vastsed on pimedad ja jalutud, arenevad kärgedes. Ema vastset toidetakse hästi, ta kasvab suureks ja areneb kiiresti — 16 päevaga, töölised — 21 p. ja isad — 24 p. Mesilastel on pulmalennud — pereheitmine. Lennul toimub sugutamine. Sugutatud mune muneb ema kuni 3000 päevas. Mürgiastel on töölistel ja emadel.

Kumalased on mesilastest suuremad — joon. 245, ka keel on neil pikem ja nad saavad kätte mesimahla pikkadest õieputketest, nagu nurmenukk, punaneristikhein ja t. Suurtes kumalaste peredes on mitu ema ja isa ning 200--300 töolist. Üle talve elab taliuinakus ainult ema. Pesa teevad enamasti samblasse.

Herilased — joon. 246. Neil keel väga lühike, võivad lakkuda lahtist vedelikku, mett ei valmista. Toituvad teistest putukatest. Kärjed teevad peeneksnäritud ja süljega niisutatud puust. Vastseid toidavad peeneks näritud putukatega. Pesad kinnised ja lahtised.

Sipelgad. Tihedamalt leidub pune mets-sipelgaid — joon. 247. Nende ühiskonnad koosnevad tiibadega ema- ja isaloomist ning tiibadeta töölistest. Pesad suured kuhikud, harilikult on sama suur ruum pesaks maa all, kui maa peal, ehitatud okstest, okastest jne. Seal palju käike. Toimuvad pulmalennud. Sealt tagasi tulnud isad surevad, emaloomil murravad töölisid maha tiivad. Vastsed abitud. Nukud suured, kaetud tiheda valge tupega; tihti kannavad töölisid need päikese kätte soojenema, siis arenevad kiiremini. Talveks suiguvad uinakusse.

Sipelgate ühingud mitmekesised: mõnedel on sõdurid, nagu termiididel; mõned kasvatavad pesades seeni toiduks; mõned peavad pesades võõraid loomakesi — mardikaid; lehetäidelt lakuvad magusat eritust; levitavad kannikese, veurmarohu ja t. taimede seemneid, tarvitades toiduks seemne lisakasve; röövivad võõrastest pesadest mune ja vastseid ning kasvatavad neist orje.

Käguvaablad. Nende emaloomil on tagakehas muneti, mõnedel õige pikk, teistel lü-

hike, varjul kehas. Munetiga munevad munad teiste putukate, eriti aga liblikate vastsetesse. Koorunud käguvaablase vastsed toituvad liblika rööviku kudetest; see muidugi sureb; nukuvad oma ohvri pinnal — joon. 252. Kahjulikkude liblikaröövikute hävitamisega toovad kasu.

P a h k v a a b l a s e d munevad munad taimede lehtedesse ja okstesse. Vastsete elukoha ümber kasvavad paistetused — gallid — joon. 253. Gallides on parkaineid.

L e h e v a a b l a s e d on väikesed, nende vastsed toituvad lehtedest. Kahjulikud.

4. Ajalugu.

Lääne ja Ida kultuuri ühtesulamine Aleksander Suure maailmariigis ja selle varemetel tekkinud uutes riikides on tuntud hellenismi nime all. Tähtsamateks vaimuelu tsentriteks sel ajal on endiselt Ateen ja temaga võistlev uus linn Aleksandria Egiptuses. Hellenismiaegse kirjanduse, teaduse ja kunsti jälgimisega harilikult lõpetatakse vana-aja kursus kreeka ajaloo.

Vt. J. A. lk. 110—118.

Parandada: lk. 115 rida 13 ül. vältis p. o. väitis.

5. Saksa keel.

Lb. Nr. 52. Mutterliebe einer Eule.

I W. die wohl = die wahrscheinlich; hin und her fliegen — edasi-tagasi lendama; bringen, brachte, gebracht — viima; herbei — sinna; um . . . zu schützen — et kaitsta; ließ sich füttern — laskis end toita. Eines Morgens war es fort („er“ on trükiviga) — ühel hommikul oli ta läinud; das Häufchen — väike hunnik.

II Asp. Eule [ɔylə], Gewitter [gə'vitər], Sperling [ʃperliŋ], gierig [gi:riç], näherte [ne:-ərtə] Häufchen [hɔyʃçən].

III Üb. 2. (s. Gr. § 11.) Ich nähere mich dem Hause u. s. w. Ich werde mich nach der Erdbeere bücken u. s. w. Ich fürchte mich nicht vor dem Gewitter u. s. w. Ich werde mich über den Regen freuen u. s. w.

3. Sch. In der Klasse sitzen die Schüler auf Bänken. Jeder Mensch hat zwei Hände. An den Wänden hängen Bilder. Im Winter sind die Nächte lang. Wie heißen die Städte Estlands? Unser reicher Nachbar hat zwei Mägde. Im Sommer fressen die Kühe frisches Gras. Die Gänse haben schöne weiße Federn. Unsere Katze fängt Mäuse. Zu Weihnachten macht die Hausfrau Würste. Ich arbeite nach meinen Kräften.

IV Üs. S. 294, Z. 9—15. Sch. Ich hörte Frau Schulz singen. Ich sah ihn (sie, es) kommen. Um sechs Uhr fangen wir an zu arbeiten. Du sollst nicht immer essen. Können Sie mir sagen, wie diese Straße heißt? Jetzt fang ich an zu verstehen. Du darfst nicht mehr fehlen. Die Lehrerin lehrt uns rechnen. Es ist nicht leicht Violine zu spielen. Ich wünsche dieses Haus zu kaufen. Ich will dieses Haus nicht kaufen.

Lb. Nr. 53. Indrik.

I W. Nun traf sich's — nüüd juhtus; backen, buk, gebacken — küpsetama; binden, band, gebunden — siduma; gab es (=das Tuch); bring's = bring es; daß er es warm kriegt — et ta saaks selle (=need koogid) soojalt; fest — kinni; davon — ära; sprang davon — läks hüpates minema; der saß im Schatten — see (isa) istus varjus; stoßen, stieß, gestoßen — tõukama, siin : piirama; eben — praegu, just; machte sich Indrik auf den Rückweg = ging I. nach Hause; da er keine Eile hatte — et tal ruttu ei olnud; je mehr er davon aß — mida rohkem ta neid sõi; da er nun — et ta nüüd; zerreißen, zerriß, zerrissen; weiterkonnte = weiter gehen konnte; ausruhen — puhkama.

II Asp. kriegen [kri:gən], kriegt [kri:kt], Knoten [kno:tən] davon [da:'fən], verirren [ver'irən].

Üb. 1. Sch. Wer waren Indriks Eltern und wo wohnten sie? Was sollte Indrik einmal dem Vater aufs Feld bringen? Woran stieß das Feld, auf dem der Vater arbeitete? Warum rührte Indrik keine Erdbeere an? Was tat der Vater, als Indrik bei ihm ankam? Über wen und was freute sich der Vater? Wann machte sich Indrik auf den Rückweg? Was tat er nun im Walde? Warum lief er immer tiefer in den Wald? Konnte er den Weg finden, als er zurückgehen wollte? Wohin setzte er sich endlich? Was wollte er tun? Was geschah?

3. s. Gr. § 30.

Lb. Nr. 54. Fortsetzung.

I. W. anfangen, fing an, anfangen; rufen, rief, gerufen; scharf, vörrelvörre: schärfer; die Hilfe — abi, der Ruf hüüe; leichten Schrittes — kergel sammul; werfen, warf, geworfen — viskama, er fühlte sich zur Boden geworfen = er fühlte, daß er zu Boden geworfen wurde; erschrecken, erschrak, erschrocken — ehmuma; beriechen, beroch, berochen — nuusutama; dalag = lag; halb... halb — osalt... osalt; während — sel ajal kui; kriechen; kroch, gekrochen; fressen, fraß, gefressen; die

Lust — himu; kaum wußte er, was mit ihm geschah — vaevalt teadis ta, mis temaga juhtus.

II Üb. 1. Sch. Wie lange schlief Indrik? Was tat er, als er erwachte? Nach wem rief er? Konnte die Mutter ihn hören? Wer hörte ihn? Wo hatte die alte hungrige Wölfin ihr Lager? Was machte die Wölfin, als sie den Hilferuf des Knaben hörte? Wovon fühlte sich der Knabe plötzlich zu Boden geworfen? Was tat die Wölfin? Wie lag der Knabe? Woran faßte die Wölfin dann den Knaben und wohin lief sie? Womit trieb sie den Knaben zum Laufen an? Wohin und zwischen wen legte sie ihn endlich nieder? Was leckte sie? Was taten die kleinen Wölfe? Warum taten sie das? Wozu hatte Indrik wenig Lust?

3. s. Gr. § 45.

Lb. Nr. 55 — Schluß.

I W. der Ast, die Äste — oks; umher — igal pool; entgegenschießen — sööstma; unter Geheul — hulumisega; beginnen, begann, begonnen = anfangen; niederreißen, riß nieder, niedergerissen — maha kiskuma; heimkehren = nach Hause kommen; nicht vorgefunden hatte = nicht gefunden hatte; durchsuchen — läbi otsima; totschiagen; riß an sich — kiskus oma juurde; schlug die Augen auf = machte

die Augen auf = öffnete die Augen; beißen, biß, gebissen.

II Asp. durchsuchen [durç'zu:çän], entgegen [änt'ge:gän]; voran [fo:'ran]; tot [to:t].

III Üb. 1. Sch. Da knackt es in den trockenen Ästen, die auf dem Morast umherliegen; die Wölfin spitzt die Ohren, fährt auf und schießt einem großen, schwarzen Hunde entgegen. Unter Geheul und Bellen beginnt nur ein furchtbarer Kampf. Der Hund u. der Wolf haben einander gepackt, sie reißen sich nieder u. wälzen sich blutend im Moraste, daß das Wasser hoch aufspritzt. Da werden Männerstimmen laut, u. Bauern mit Beilen eilen herbei. Als Indriks Vater von seiner Arbeit heimgekehrt ist u. sein Kind nicht zu Hause vorgefunden hat, ist er mit Nachbarn u. Hunden ausgezogen u. hat schon seit Stunden den Wald durchsucht. Jetzt allen übrigen voran, schlägt er den Wolf tot. „Der muß hier sein Nest haben,“ sagen die Männer u. fangen an zu suchen. Da findet man das Kind im zerrissenen Hemde u. s. w. Der Vater reißt sein Söhnchen an sich u. drückt es an sein Herz. Da schlägt Indrik die Augen auf, legt die Ärmchen um den Hals des Vaters u. sagt u. s. w.

2. Sch.: Wo knackte es plötzlich? Was tat die Wölfin? Wem schoß sie entgegen?

Was begann nun? Wie kämpften der Hund und der Wolf? Wer eilte da herbei? Was hatte Indriks Vater getan, als er sein Kind nicht zu Hause vorgefunden hatte? Was tat er, als er den Wolf sah? Wo fanden die Männer endlich das Kind? Was tat der Vater? Was tat Indrik und was sagte er?

3 Sch.: Ich bin ausgezogen u. s. w., ich war ausgezogen u. s. w. Ich bin herbeigeeilt u. s. w. ich war herbeigeeilt u. s. w. Ich habe den Wald durchsucht u. s. w. ich hatte den Wald durchsucht.

4. s. Gr. § 34.

Lb. Nr. 56. Das Gewitter.

I W. der Leiterwagen — redelitega tööwanker; zieht herauf — tuleb; fast — peaaegu; bis zum Boden — maani; daß selbst der Rauch weiß erscheint — et isegi suits näib valge olevat; macht es einigermaßen hell — valgustab natukegi; dauert es noch — (kestab veel) võtab veel aega; rühren = bewegen; hat ja wohl bald den Hof erreicht — küll jõuab vist varsti tallu; vor dem Gewitter herfliegt — käib kõue ees; vor sich her — enda ees.

II Asp. Gewitter [gə'vitər], einigermaßen [ainigər'ma:sən], vielleicht [fi:'laiçt], herniederströmen [hər'ni:dər'frø:mən], beugt [böykt], ängstlich [eŋkstiç].

III Üb. I. Sch. Es gewittert im Sommer. u. s. w. Der Himmel sieht schwarz (dunkel) aus. u. s. w. Nach dem Gewitter ist die Luft rein. u. s. w.

2. Gelblich, bläulich, grünlich, schwärzlich, weißlich, bräunlich, gräulich.

3. Dicke Wolken bedeckten den Himmel; es wurde wirklich ganz dunkel. Die Vögel erschrecken u. versteckten sich; noch einige Augenblicke u. die Blitze werden zucken; u. s. w. noch trocken einfahren.

4. Das Wetter, die Wolke, der Regen, der Schnee, der Sturm, der Wind, der Blitz, der Donner, der Himmel, die Erde, die Sonne, der Mond, der Stern, das Wasser, der Bach, der Fluß, der Teich, der See, das Meer, das Feuer, der Rauch.

IV. Tõlkige nr. 56 „das Gewitter“ kirjalikult eesti keelde ja siis eesti keelest tagasi saksa keelde ja parandage raamatu järele.

6. Maateadus.

Ülesanne. Tundma õppida Taga-India ja Malai saarestik, samuti teada vulkaanilise tegevuse põhijooned (õpper. lhk. 83—92).

Taga-India ehk Indohiina (2 milj. km² ja 45 milj. elan.) on suur poolsaar Lõuna-Aasia idaosas, mis oma pika, kitsa lõunaosa Malakka poolsaarega ulatub kuni 150 km. ekvaatorist.

Randjoon on hästi liigestatud. Maapind on mäGINE. Tiibetist tulevad mäeahelikud hargnevad lehvikutaoliselt ja läbivad terve poolsaare põhja-lõuna sihis. Suuremaid madalmikke levivad suuremate jõgede Mekong, Menam, Saluen ja Iravadi alamjooksul ning ranniku alal. Põhjas tõusevad kõrgemate mägede tipud 6000 m kõrgusele, keskosas on nende kõrgus 3000 m ümber ja lõunas Malakka poolsaarel 2000—1500 m. Tähtsam ürgaegne massiivne lavamaa asub Kambodžas ja Lääne-Siiamis.

Kliimaliselt kuulub Taga-India, samuti kui Ees-India, monsuunkliima alasse, mis oma sademed saab peamiselt edela poolt küljest. Üldiselt on siin sademeid rohkem kui Ees-Indias. Lääne rannikul tõuseb sademete määr 4—5 m, idas, kus sademeid vähem, 1½—2½ m aastas.

Taimestik ja loomastik on siin üli-rikkalikud. Rahvastik on suuremalt osalt mongoli päritoluga hiinlased, annamiidid, siiamlased, birmalased jne. Lääneosas leidub ka indu-sid ja lõunas malailasi. Taga-India on peamiselt põllutuluslik maa. Siin on peapõlluviljaks riis ja teised troopikataimed.

Poliitiliselt kuulub läänepoolne poolsaare osa ja Malakka poolsaar lõunas Inglismaale. Keskosas on iseseisev Siiami kuningriik (puhverriik), idas on Prantsusmaale kuuluv ala (Annam, Kambodža jt.).

Malai saarestik ($2\frac{1}{2}$ milj. km² 80 milj. elan.) asub Indohiinast lõunas ja kujutab endast mere alla vajunud mandri osa, mille kõrgemad alad veest välja ulatuvad ja maailma tähtsama saarestiku sünnitavad, mis asub sillana Aasia ja Austraalia vahel. Terve Malai saarestik koosneb neljast saarterühmast: Suured ja Väikesed Sunda saared, Molukkid ja Filippiinid. (Tähtsamad saared teada).

Maapind saartel on mägine, kuid esineb ka tasasemaid alasid, peamiselt rannikul.

Kliima niiske ja palav, sademeid esineb rikkalikult.

Taimestik ja loomastik on siin üli-rikkad.

Rahvastik koosneb peamiselt malailastest.

Poliitiliselt kuulub Malai saarestik suuremalt osalt Hollandile, vähemalt osalt Inglismaale. Filippiinid kuuluvad Põhja-Ameerika Ühendriikidel, Timori idaosa Portugalile. Sunda saartel esineb suurepärase tulemägede tegevus. Missugused nähtused esinevad tulemägede juures?

Vastutav toimetaja: K. A. Herman.

Väljaandja: Eesti Hariduse Sõprade Selts

Firma J. Ratassepp'a trükk, Tallinnas